

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประเทศจะสามารถพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ไต่ผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ได้ก็เพียงใดนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพของทรัพยากรของคนภายในชาติ กล่าวถึงคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เมื่อประเทศประกอบด้วยประชากร คุณภาพของประชากรจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความเจริญของประเทศ

ถึงพระบรมราชาธิราชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันคนหนึ่งว่า

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เมื่อบานเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวกยิ่งขึ้น ไต่ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว¹

คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ภายในชาติโดยส่วนรวม ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลในชาตินั้น การศึกษาคือเครื่องมือที่จะทำให้บุคคลภายในชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น บุคคลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สังคมยอมรับในสภาพปัจจุบันก็คือ ครู เพราะครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดคุณภาพทางการศึกษาของประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หากครูคุณภาพดี การศึกษาของประเทศย่อมดีด้วย ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเรียนของเด็ก

¹พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช "พระบรมราชาธิราช พระราชทานแก่ครูใหญ่ และนักเรียน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน" มิตรครู (15 สิงหาคม 2520), หน้า 3.

เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่ติดต่อกับนักเรียนโดยตรง "ครูนั้นเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญ และมีส่วนในการพัฒนาประเทศด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นบุคคลที่ประกอบอาชีพครู จึงเป็นบุคคลที่ควรอุทิศกำลังกายและกำลังใจ เพื่อทำให้อาชีพครูเป็นอาชีพที่ผู้อื่นเชื่อถือไว้วางใจ และยกย่องนับถือในทุกโอกาสที่กล่าวถึงอาชีพครู"¹

อันความจริง งานของครูเป็นงานที่ยากยิ่งและมีความสลับซับซ้อน งานของครูจะประสบความสำเร็จ เมื่อสามารถทำให้บุคคลได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ ฉะนั้น บุรีภักดิ์ ไท่กล่าวถึงหน้าที่ของครูไว้ว่า "ครูจะต้องทำให้ศิษย์รู้จักคิดและตัดสินใจอย่างฉลาด ครูต้องแนะนำให้ศิษย์มีโอกาสเพิ่มพูนประสิทธิภาพของชีวิตบนวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ความสัมพันธ์เกี่ยวโยงระหว่างครูและนักเรียนในรูปของการสอนนั้นเป็นศิลปะที่ยากจะวิเคราะห์ได้หมดสิ้น"²

จะเห็นได้ว่าการเป็นครูนั้นมิได้เป็นได้ง่ายๆ จะต้องผ่านการฝึกอบรมอย่างค้ำาก่อนจึงจะเป็นครูได้ หน่วยงานที่มีหน้าที่เตรียมครูและผลิตครู ก็คือสถาบันการฝึกหัดครู ซึ่งมีหน่วยงานอยู่หลายหน่วยงานสังกัดอยู่ในส่วนราชการต่างๆ ที่ทำหน้าที่ผลิตครูสนองตามความต้องการของประเทศในปัจจุบัน หน่วยงานเหล่านี้ถือได้ว่าส่งผลโดยตรงต่อการศึกษาของประเทศ ดังที่ โกวทิย์ ประवालพฤษ์ กล่าวไว้ว่า "การฝึกหัดครูในสายตาของคนทั่วไป และนักการศึกษาทั่วโลก คือหน่วยงานที่สำคัญที่สุดต่ออนาคตทางการศึกษาของประเทศ เป็นหน่วยงานเดียวที่มีหน้าที่ทางการปฏิบัติที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพทางการศึกษา³ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กล่าวถึงการฝึกหัดครูไว้ว่า

¹สุภาพ วาคเขียน ท่าอย่างโรนีสตินักศึกษาจึงจะสอนได้ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 23.

²เฉลียว บุรีภักดิ์ รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คำรวจ, 2520), หน้า 6.

³โกวิทย์ ประवालพฤษ์ "ของตัวเรา" ครูปริทัศน์ 3 : 8 (สิงหาคม 2521), หน้า 11.

การฝึกหัดครู เป็นการศึกษามุ่งสร้างครู ให้สามารถปฏิบัติตนและทำหน้าที่เป็นผู้
ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบคอบขึ้นในตัวของผู้เรียน เป็นผู้ที่มี
คุณธรรม จริยธรรมในระดับที่วิญญูชนพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับ
วัฒนธรรมไทย การปกครองของประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งในแง่บุคลิกลักษณะทั่วไป
ความสัมพันธ์ต่อศิษย์ และบทบาทต่อสังคม¹

สถาบันฝึกหัดครู เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีภาระหน้าที่สำคัญคือ
ผลิตครูทั้งในระดับประถมและมัธยม เพื่อออกไปสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่งที่สถาบันตั้งอยู่ ภาระหน้าที่
ของสถาบันจึงถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบในการผลิตบุคคลชั้นอาชีพ² ชีระ รุญเจริญ ได้กล่าว
ถึงความรับผิดชอบของสถาบันการฝึกหัดครูไว้ว่า "สถาบันการฝึกหัดครู ทั้งระดับวิทยาลัยครู
และมหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตครู โดยตั้งเป้าหมายในการผลิตครูให้มีปริมาณ
พอกับความต้องการและมีคุณภาพดี"³ นอกจากนี้ สโตนและมอร์ริส Stones and
Morris ยังได้กล่าวถึงสถาบันการฝึกหัดครูไว้อีกว่า "มีหน้าที่รับผิดชอบและมีบทบาท
ในการวางโปรแกรมการฝึกประสบการณ์การสอนให้มีประสิทธิภาพ และเป็นศูนย์รวมในการ
ฝึกอบรมผู้ซึ่งทำงานร่วมกับนักเรียนฝึกสอนนั้นด้วย"⁴

จะเห็นได้ว่าสถาบันผลิตครูไม่ว่าจะผลิตครูในระดับใดและสังกัดอยู่ในหน่วยงานใด

¹ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, กองแผนงาน; แผนการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2520 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 9.

² วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี, ฝ่ายนิเทศการฝึกสอน, เสริมประสบการณ์
วิชาชีพภาคปฏิบัติ (ลพบุรี : หัดถโกศลการพิมพ์, 2521), หน้า 3.

³ ชีระ รุญเจริญ, "ศึกษาศาสตร์" แนวทางเกี่ยวกับการฝึกหัดครู 3:1
(มกราคม - เมษายน 2521), หน้า 27.

⁴ E. Stones and S. Morris, Teaching Practice Problems
and Perspective (London : Methuen & Co., Ltd., 1972), P. 245.

ก็ตาม ถ่วงถ้อเป็นนโยบายที่จะต้องผลิตครูให้มีคุณภาพ เป็นครูที่มีความสามารถในการสอน ฉะนั้นในการดำเนินการผลิตครูจะต้องอาศัยสมรรถภาพในการดำเนินงานด้านการสอน ระดับสูง และผู้ที่ออกไปเป็นครูในแต่ละท้องถิ่น จำเป็นต้องได้รับการฝึกหัดเป็นอย่างดียิ่ง จากสถาบันฝึกหัดครู

ถ้าพิจารณาหลักสูตรฝึกหัดครูทุกระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำกว่าปริญญาจนถึงระดับ ปริญญา จะพบว่าหลักสูตรฝึกหัดครูกำหนดให้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ คือเมื่อเรียน วิชาต่างๆครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแล้ว จะต้องให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ จากการฝึกสอน อย่างเช่นหลักสูตรของสภาการฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู ได้กำหนดวิชา ที่ต้องฝึกสอนไว้ว่าวิชา "ประสบการณ์ภาคปฏิบัติ"¹ จัดเป็นวิชาบังคับ นักศึกษาจะต้อง ออกฝึกสอนในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีสุดท้ายของการเรียนในระดับนั้นๆ การฝึกสอน จึงถือว่าเป็นการปฏิบัติงานอาชีพครูโดยตรง เป็เรื่อง กุมุท ได้เน้นถึงความสำคัญของการ ฝึกสอนไว้ว่า "การฝึกสอนเป็นการนำเอาความรู้จากสถาบันมาทดลองปฏิบัติ ทำให้ได้รับ ประสบการณ์การ เป็นครูอย่างที่จะหาไม่ได้ด้วยวิธีอื่น"² และ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ยังได้ ย้ำถึงความสำคัญของการฝึกสอนไว้อีกว่า

การฝึกสอนเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันผลิตครูระดับต่างๆ ที่พยายาม จัดให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ใค่นำเอาทฤษฎีต่างๆทั้งหมดที่เรียนมาปฏิบัติ เพื่อให้ เขาใจเกี่ยวกับ จิตวิทยาพัฒนาการของ เด็ก เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิด กว้างขวางและริเริ่มใญ่การทำงาน เขาใ้จบบทบาทของครูเป็นครู โดยการใ้ค ปฏิบัติจริง รู้จักเลือกใ้ชีวิตการสอนใ้ถูกตอง มีทัศนคติที่คืดต่ออาชีพครู เรียนรู การบริหารโรงเรียน ตลอดจนเขาใจและทำงานร่วมกับผู้บริหาร คณะครู , เจ้าหน้าทีต่างๆของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนอาชีพต่างๆ ใ้คเป็นอยางคื³

¹ สภาการฝึกหัดครู, หลักสูตรฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ตำรวจ, 2519), หน้า 23.

² เป็เรื่อง กุมุท, "ครูนั้นไม่ใ้คเป็นใ้คโดยบังเอิญ" นิตติฝึกสอนวิทยาลัย วิชาการศึกษา บางแสน ปีการศึกษา 2505 (ม.ป.ท.), 2505, หน้า 55-56.

³ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, สัมมนาพิเศษการฝึกสอน (นครสวรรค์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์, 2518), หน้า 1.

นอกจากนี้ จรูญทัศน์ พุกกะมาน ได้ให้ความเห็นว่า "โครงการฝึกสอนจะช่วยให้นักศึกษา มีความเข้าใจถึงความต้องการของนักเรียน และเทคนิค ตลอดจนวิธีการต่างๆ ที่จะต้องใช้ เพื่อช่วยให้นักเรียน เรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของโลกสมัยใหม่ ผู้ที่เริ่มเป็นครูต้องมีการ เตรียมพร้อม เพื่อจะได้เผชิญปัญหาต่างๆ ในสังคมที่ซับซ้อน"¹

นักศึกษาฝึกสอนจะได้รับประโยชน์จากการฝึกสอนเป็นอย่างมาก เพราะเกิดการ เรียนรู้ว่า มีอะไรบางอย่างที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน และมีโอกาสที่จะพัฒนาบุคลิกภาพ ทัศนคติ และความเจริญงอกงามทางด้านอาชีพครู โดยเริ่มต้นอย่างถูกต้อง ตามแบบฉบับที่ สมควร นั่นก็คือ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถาบันผลิตครู ทั้งที่วิทยาลัยครูเทพสตรี สหบุรี ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีโอกาสนำเอาหลักการและวิธีสอนที่ได้ศึกษาค้นคว้า มาทดลองปฏิบัติให้เห็นจริง และทราบถึงข้อบกพร่องที่แท้จริงอยู่
2. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการสอน จนเกิดความเคยชิน จนเป็นทักษะ
3. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ ตลอดจนพัฒนาการ ของเด็กในวัยต่างๆกัน
4. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้ทราบจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องในการสอน ในขณะที่ อยู่กับเด็ก อันจะช่วยให้ได้ปรับปรุง แก้ไขตนเองให้ดีขึ้น
5. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นับตั้งแต่ผู้บริหารลงมา จนถึงนักเรียนและคณาจารย์
6. เพื่อให้ตระหนักในหน้าที่ที่มีต่อสังคมโดยรวม
7. เพื่อให้มีโอกาสได้ศึกษาการจัดการและจรรยาบรรณของโรงเรียน

¹Charoontasana Bukkamana, Handbook for Teaching (Bangkok : USOM, 1965), P. 13.

8. เพื่อให้มีโอกาสดูปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน และรู้จักวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

9. เพื่อให้มีประสบการณ์ในการปกครอง ดูแลด้านความประพฤติของเด็ก

10. เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมใจ และมั่นใจในตัวเองในการปฏิบัติหน้าที่ครูในอนาคต¹

ความคิดใหม่ทางการฝึกสอนนั้นจะเห็นได้ว่า นักศึกษาฝึกสอนมิใช่แต่จะสอนเนื้อหาวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมาจากสถาบันผลิตครูเท่านั้น นอกเหนือจากการสอนแล้วยังมีงานที่นักศึกษาครูจะต้องปฏิบัติอีกมาก และงานเหล่านี้จะเป็นส่วนช่วยต่อการเรียนการสอนของนักเรียน และส่งเสริมให้นักศึกษาฝึกสอนเป็นครูที่ดีในอนาคตต่อไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะหาไม่ได้ในห้องเรียน ดังที่ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานด้านการฝึกสอน ซึ่งนักศึกษาจะต้องยึดปฏิบัติในขณะที่ทำการฝึกสอน พอสรุปได้ดังนี้

1. งานทางด้านการสอน เป็นงานหลักของครูฝึกสอน

2. งานด้านปรับปรุงชั้นเรียน ครูฝึกสอนประจำอยู่ชั้นใดมีหน้าที่จะต้องปรับปรุงชั้นของตน ให้มีคุณค่าต่อการเรียนการสอน คือให้ห้องเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่นักเรียน ให้ห้องสวยงาม มีบรรยากาศที่ดี น่าอยู่ น่าเรียน โดยปรึกษาหารือและร่วมมือกับครูที่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

3. งานด้านปรับปรุงโรงเรียน เป็นงานที่ครูฝึกสอนให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก่โรงเรียนที่ตนฝึกสอนอยู่ หรือเสนอแนะ อาสา ปรับปรุงให้แก่โรงเรียนโดยความเห็นชอบจากครูใหญ่

4. งานด้านปกครอง มีส่วนในการปกครองชั้น โดยมีครูที่เลี้ยงเป็นหลัก และเป็นผู้รับผิดชอบ

5. งานธุรการ เป็นงานที่จำเป็นต่อครูฝึกสอนต้องฝึกปฏิบัติไว้ เมื่อออกไปเป็นครูจะสามารถทำงานด้านนี้ได้โดยราบรื่น

¹วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี, ฝ่ายนิเทศการสอน, แนวการนิเทศการสอน
(ลพบุรี : วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2519), หน้า 1.

6. งานค่านกิจกรรมอื่นๆ¹

นอกจากนี้หัวหน้านิเทศก์การฝึกสอนของมหาวิทยาลัยมิชิแกน ยังได้สรุปกิจกรรมที่นักศึกษาฝึกสอนควร ได้ปฏิบัติ นอกจากการสอนประจำในชั้นเรียนไว้ว่า

- ก. ทำงานคนเดียวหรือทำงานเป็นกลุ่มในการสอนพิเศษให้แก่นักเรียน
- ข. เยี่ยมบ้านนักเรียน และเรียนรู้กิจกรรมของชุมชน
- ค. เรียนรู้เกี่ยวกับงานบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ งานของคณะครู และการปรับปรุงโรงเรียน
- ง. เรียนรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อชุมชน
- จ. เข้าร่วมในหน่วยงานบริการพิเศษของโรงเรียน เช่นการแนะแนว หองสมุด ไลอ้อนคลับ และอื่นๆ²

เนื่องจากกระบวนการฝึกสอนเป็นงานสำคัญและเป็นงานใหญ่สำหรับสถาบันผลิตครู ลำพังแต่หัวหน้านิเทศก์การฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์เท่านั้น ไม่สามารถที่จะดำเนินงานการฝึกสอนให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ในการจัดและดำเนินงานฝึกสอน ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน ภายใต้การอำนวยการของหัวหน้าฝึกสอน ที่จะประสานสัมพันธ์ให้บุคคลต่างๆ เหล่านี้ เห็นว่างานฝึกสอนเป็นหน้าที่ของทุกคนจะต้องช่วยกัน จึงจะทำให้เกิดความร่วมมือขึ้นได้ บุคคลเหล่านี้ได้แก่

1. ผู้บริหารวิทยาลัยครู
2. คณาจารย์นิเทศ
3. โรงเรียนฝึกสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใหญ่และครูพี่เลี้ยง

¹วิทยาลัยครูนครสวรรค์, หมวดนิเทศการฝึกสอน, คู่มือการฝึกสอน (นครสวรรค์ : แสงศิลปการพิมพ์, 2516), หน้า 8-13.

²Dean and Director of Michigan Teacher Education Institution, Position paper on Student Teaching Programs, (unpublished, 1972).

4. นักเรียนในชั้นเรียน
5. นักศึกษาฝึกสอน
6. บุคลากรอื่นๆ ทั้งในวิทยาลัยครูและฝ่ายโรงเรียนฝึกสอน¹

หากขาดความร่วมมือจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดย่อมทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินการฝึกสอน แน่แน่นอนว่า ย่อมทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตครูมีผลสัมฤทธิ์ต่ำลง ด้วยเหตุนี้ หัวหน้านิเทศก์การฝึกสอนจะคงหาวิธีขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

หัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอนในวิทยาลัยครู เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการจัดและดำเนินการฝึกสอน ให้เป็นไปตามนโยบายของวิทยาลัยครู เจม กริฟฟิท เอลเลียต (Jame Griffith Elliott) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหัวหน้าฝึกสอนไว้ว่า "หน้าที่ของหัวหน้านิเทศก์การฝึกสอนโดยทั่วไปก็คือ การบริหาร และกฎรจัดการฝึกสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด"² ฉะนั้นการจัดการฝึกสอนควรจะได้เตรียมการล่วงหน้า เริ่มตั้งแต่ นักศึกษาเริ่มเรียนครูตั้งแต่ปีแรก โดยจัดให้เรียนวิชาที่ส่งเสริมการเป็นครู ซึ่งหลักสูตรของสภาการฝึกหัดครูปัจจุบัน เรียกว่าวิชาชั้นครู จัดเป็นวิชาบังคับ ต้องเรียนถึงจำนวน 42 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 30 ของวิชาที่จะต้องเรียนทั้งหมด นักศึกษาควรได้เรียนวิชาเหล่านี้ให้ครบก่อนจึงออกฝึกสอนได้ นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยครูหลายแห่งจัดให้มีการฝึกหัดสอนก่อนออกไปฝึกสอนจริง การสอนจะมาในรูปแบบของ การสอนพิเศษเด็กคนหนึ่ง การสอนเด็กเป็นกลุ่ม การสอนแบบจุลภาค (Micro Teaching) สอนแบบ Peer Teaching

¹วิทยาลัยครูนครสวรรค์, หมวดนิเทศการฝึกสอน, คู่มือการฝึกสอน (นครสวรรค์ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 8.

²Jame Griffith Elliott, "A Role Perception : The College Coordinator," in Teacher Education in The Public Schools (Cedar Falls, Iowa : Fortieth Yearbook of the Association for Student Teaching, 1961), P.47.

และไปเยี่ยมหรือช่วยปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมอีกด้วย ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของหัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอน ที่จัดให้มีขึ้นก่อนที่จะส่งนักศึกษาครูออกไปทำการฝึกสอนจริง เพราะลำพังแค่ระยะเวลาฝึกสอนเพียงครึ่งภาคเรียน¹ จะไม่เพียงพอสำหรับการฝึกปฏิบัติการ เป็นครู จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวอย่างดีก่อนออกฝึกสอนด้วย

การส่งนักศึกษาครูออกฝึกสอนเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการฝึกสอน นักศึกษาครูจะไปฝึกสอนในโรงเรียนใดนั้น จะต้องคำนึงถึงจุดหมายของการฝึกสอนของแต่ละวิทยาลัยครูด้วย เพราะวิทยาลัยครูบางแห่งใดผนวกเอาโครงการต่างๆ เข้าไว้กับการฝึกสอนด้วย เช่นโครงการฝึกหัดครูชนบท โครงการฝึกหัดครูและบริการการศึกษา และโครงการอื่นๆที่วิทยาลัยครูแต่ละแห่งตั้งขึ้นเพื่อที่จะพัฒนางานด้านใดด้านหนึ่งตามความเหมาะสมของท้องถิ่น นักศึกษาครูที่ออกไปฝึกสอนตามโรงเรียนฝึกสอนที่อยู่ในโครงการ จะต้องคัดเลือกเพื่อความเหมาะสมด้วย สำหรับโรงเรียนฝึกสอนต้องให้ความร่วมมือเข้าร่วมในโครงการต่างๆของวิทยาลัยด้วย จึงนับว่าโรงเรียนฝึกสอนมีบทบาทที่สำคัญต่อการผลิตครูเป็นอย่างมาก และควรถือเป็นหน้าที่ในการผลิตครูร่วมกันเพื่อช่วยกันสร้างครูที่ดีของชาติสืบไป ไม่ควรคิดว่าเพราะโรงเรียนขาดแคลนครู ใดผู้ช่วยมาแบ่งเบาภาระของตน เพราะคิดว่าผู้กาใช้จ่ายในการจ้างครู หรือเพราะหัวหน้าสถาบันทั้งสองเป็นผู้รู้จักซึ่งกันและกันดี หรือเพราะอยู่ใกล้สะดวกต่อการคมนาคม ถ้าเป็นเช่นนั้นนับว่าความร่วมมือเหล่านั้นเป็นความร่วมมือจริง แต่เป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง² โรงเรียนฝึกสอนจะฝึกภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาครู หลังจากสถาบันฝึกหัดครูได้ให้ภาคทฤษฎีมาแล้ว แต่ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ครูใหญ่ครูพี่เลี้ยง จะต้องเข้าใจนโยบาย แผนงาน

¹สภากาการฝึกหัดครู, หลักสูตรการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519), หน้า 23.

²นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย, "สัมมนาพิเศษการฝึกสอน" แนวคิดในการจัดการนิเทศการฝึกสอน (วิทยาลัยครูนครสวรรค์, พฤศจิกายน 2518), หน้า 2.

ของการผลิตครู และโครงการจัดการศึกษาของโรงเรียน สถาบันการฝึกหัดครูจะต้อง
เข้าใจควย เพื่อร่วมกันผลิตครูให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ส่วนเจ้าหน้าที่
ทางการศึกษาของจังหวัด ศึกษาพิเศษ ก็มีหน้าที่จะให้คำแนะนำแก่สถาบันผลิตครู และให้
การนิเทศแก่นักศึกษาฝึกสอนได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยการประสานความร่วมมือกันอย่างดีทุกฝ่าย
ที่ผลักดันและยกระดับให้วิชาชีพครูนั้นสูงขึ้น ทางคณาจารย์พิเศษ หัวหน้านิเทศการ
ฝึกสอน ควรเป็นผู้คัดเลือกอาจารย์พิเศษที่มีประสบการณ์ มีความสามารถทางการสอน
ถ้าเป็นไปได้ อาจารย์พิเศษควรได้ทำการสอนในโรงเรียนประถม หรือมัธยมมาก่อน
จะทำให้มีความมั่นใจในการนิเทศยิ่งขึ้น

ในกระบวนการจัดการฝึกสอนนั้น เริ่มตั้งแต่เตรียมนักศึกษาออกฝึกสอน
การส่งนักศึกษาไปฝึกสอน การนิเทศการสอน การประเมินผลการฝึกสอน และการสัมมนา
การฝึกสอน กระบวนการเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมของหัวหน้าฝึกสอนทั้งสิ้น ซึ่งในแต่ละ
ขั้นตอน ยังประสบปัญหาต่างๆหลายด้าน ทั้งนี้ได้มีผู้ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับสภาพต่างๆของ
การฝึกสอนไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการใคร่ถึงสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะมีประโยชน์
ต่อเมื่อได้มีการพยายามคิดหาทางแก้ไขสภาพที่เป็นปัญหาเหล่านี้ ในการนี้ผู้ทำหน้าที่แก้ไข
ปัญหาคงกล่าวได้ที่ดีที่สุด คือ ผู้มีบทบาททางด้านการนิเทศการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
หัวหน้านิเทศการฝึกสอน ซึ่งเป็นผู้จัดการและบริหารงานการฝึกสอน จะเป็นผู้แก้ปัญหา
ได้อย่างดี

กระบวนการนิเทศ เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วย แบบแผนของการนิเทศ
ที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบแบบแผนนั้น จะต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับ
ขั้นตอนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่องกัน อย่างมีระเบียบ พร้อมควยเหตุผล
และเป็นไปได้¹

¹วิจิตร ชีระกุล วรุฒบางกูร, กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ และสุพิชญา ชีระกุล,
การนิเทศการศึกษา (สมุทรปราการ : ชนิษฐการพิมพ์และโฆษณา, 2520), หน้า 158.

กระบวนการนี้เทศที่มีชื่อ เรียกว่าอักษรย่อว่า POLCA ซึ่ง เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) เป็นผู้เสนอการบริหารการนี้เทศไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การคาดคะเนผลที่เกิดจากการวางโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึงการกำหนดมาตรฐานของงาน การรวบรวมแสวงหาทรัพยากรทางด้านวัสดุและกำลังคน การสร้างความสัมพันธ์ของหน่วยงาน การมอบหมายงาน การเขียนโครงสร้างและองค์การ การกำหนดนโยบายในการทำงาน

3. Leading Processes (L) หมายถึงการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกบุคคลให้ทำหน้าที่ การกระตุ้นให้คนทำงาน การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ การสาธิตให้ดู การให้คำแนะนำ การสื่อสารให้ทราบ การให้กำลังใจ การแสวงหาวิธีการใหม่ การอำนวยความสะดวก และการแสดงภาพให้คนเห็นอย่างชัดเจน

4. Controlling Processes (C) หมายถึงการควบคุมอำนวยความสะดวก การตั้งเตือน การแก้ไขการกระทำที่ผิด การไล่ออกหรือเปลี่ยนคนทำงาน การดำเนิน การวางกฎเกณฑ์และระเบียบ

5. Assessing Processes (A) หมายถึงการประเมินผลงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ การวัดวิธีการปฏิบัติงาน และการวิจัยค้นคว้า หรือหาวิธีการใหม่ๆ¹

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การฝึกสอนมีความสำคัญยิ่งในการ เตรียม นักศึกษาออกไปสู่อาชีพครู การจัดการฝึกสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จะต้องใช้วิธีการจัดอย่างมีระบบ มีกฎเกณฑ์ และมีกระบวนการ เพื่อดำเนินงานเป็นขั้นตอน วิธีการเหล่านี้ขึ้นอยู่กับผู้รับผิดชอบทางการฝึกสอน คือหัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอน

¹ นพพงษ์ บุญจิตรวาทย์, "ความสัมพันธ์ของการนิเทศการศึกษาและการบริหารโรงเรียน" นักบริหาร (กรกฎาคม, 2521), หน้า 26.

ในวิทยาลัยครูที่จะเป็นผู้สร้างกระบวนการบริหารงานขึ้นมาหลายรูปแบบ แล้วพยายามเลือกวิธีการที่ดีที่สุดมาใช้ เมื่อใช้วิธีการที่ดีเหมาะสมแล้วย่อมเชื่อได้ว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการฝึกสอนมากที่สุด กระบวนการบริหารงานทางการนิเทศของ Ben M. Harris เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการบริหารงานนิเทศได้ผลดี และกระบวนการนี้สามารถครอบคลุมงานนิเทศการฝึกสอนได้ทั้งหมด ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการนี้ในการบริหารงานนิเทศการฝึกสอน ของหัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครู ว่าใช้กระบวนการแบบใด และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของหัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอนอย่างไร ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานการนิเทศการฝึกสอน ซึ่งผลของการวิจัย จะเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการวางแผนงานในการพัฒนาการฝึกสอนในวิทยาลัยครูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการวิธีบริหารงานนิเทศการฝึกสอนของหัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครู
2. เพื่อศึกษามัธยมศึกษาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิธีบริหารงานการฝึกสอนในวิทยาลัยครู

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับเฉพาะวิทยาลัยครูทั่วประเทศทั้ง 36 แห่ง
2. การวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับเฉพาะการบริหารงานของหัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครู ในด้านกระบวนการวางแผนงานการฝึกสอน กระบวนการจัดองค์การนิเทศการฝึกสอน กระบวนการความเป็นผู้นำ กระบวนการควบคุม และกระบวนการประเมินผลงาน โดยยึดหลักของ Ben M. Harris

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันการฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู
กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหารวิทยาลัยครู หมายถึง อธิการ และรองอธิการวิทยาลัยครู
หัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอน หรือหัวหน้าฝึกสอน หมายถึง หัวหน้างาน

ฝึกสอน รับฝึกชองงานฝึกสอนในวิทยาลัยครู

อาจารย์นิเทศ หมายถึง อาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากวิทยาลัยครู ให้มี
หน้าที่นิเทศการฝึกสอนของนักศึกษาครู

ครูพี่เลี้ยง หมายถึง ครูที่สอนประจำอยู่ในโรงเรียนฝึกสอน คอยให้ความช่วย
เหลือดูแลนักศึกษาฝึกสอน

นักศึกษาฝึกสอน หมายถึง นักศึกษาครู ที่วิทยาลัยครูส่งออกไปทำการฝึกสอน
การนิเทศการฝึกสอน หมายถึง การปฏิบัติในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ
เป็นที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาครูขณะฝึกสอน
โรงเรียนฝึกสอน หมายถึง โรงเรียนที่วิทยาลัยครูส่งนักศึกษาออกไปทำการ
ฝึกสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ช่วยให้เห็นถึงกระบวนการบริหารงานนิเทศการฝึกสอน ของหัวหน้าหน่วย
นิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครู
2. ช่วยให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรค ในกระบวนการบริหารงานนิเทศการ
ฝึกสอน
3. เพื่อเป็นแนวทางต่อผู้บริหารวิทยาลัยครู ในการพัฒนางานทางด้าน
การฝึกสอนให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ (Check List) และแบบประเมินค่า (Rating Scale) สร้างขึ้นโดยอาศัยกระบวนการนิเทศของ Ben M. Harris ซึ่งมีกระบวนการอยู่ 5 ชั้น ด้วยกันคือ

1. Planning Processes 2. Organizing Processes 3. Leading Processes 4. Controlling Processes และ 5. Assessing Processes โดยศึกษาจากตำรา เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรึกษากับผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านกระบวนการฝึกสอน แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยตรวจแก้ไข พร้อมทั้งขอความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้รัดกุมยิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านบริหารงานนิเทศการฝึกสอน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ได้ตรวจแก้ไข หลังจากนั้นจึงนำมาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากร ซึ่งเป็นผู้บริหารวิทยาลัยครู หัวหน้านิเทศการฝึกสอน และอาจารย์นิเทศในวิทยาลัยครูทุกแห่งทั่วประเทศ

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารวิทยาลัยครู หัวหน้านิเทศการฝึกสอน และอาจารย์นิเทศในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

2.1 ผู้บริหารวิทยาลัยครู ได้แก่ อธิการและรองอธิการฝ่ายวิชาการ ของวิทยาลัยครูทุกแห่งจำนวน 72 คน

2.2 หัวหน้านิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครูทุกแห่งทั่วประเทศ จำนวน 36 คน

2.3 อาจารย์นิเทศ อาจารย์ที่ทำหน้าที่นิเทศการสอนนักศึกษาครู ในปีการศึกษา 2521 จำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนอาจารย์นิเทศทั้งสิ้น 512 คน คิดเป็น 256 คน

รวมกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 364 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การแจกและเก็บข้อมูลด้วยตนเองเป็นบางส่วน
 ใ้ผู้แทนของวิทยาลัยครูแจกและเก็บข้อมูลบางแห่ง และใช้บริการทางไปรษณีย์แจกและ
 เก็บข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

4.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่า
 ความถี่ และร้อยละ (Percent)

4.2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานนิเทศการฝึกสอน ปัญหาและ
 อุปสรรคในกระบวนการดำเนินงาน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความ
 เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับชั้นตอนของการเสนอข้อมูล
 โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 ขอบเขตของการวิจัย คำนียามหรือคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย
 และการดำเนินการวิจัยตามลำดับ

บทที่ 2 กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียด

บทที่ 4 เป็นการเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 เป็นการสรุปผลการวิจัย อภิปราย และการให้ขอเสนอแนะ